Оцінювання в першому класі має бути формувальним – без жодних абстрактних та караючих номерних оцінок, таємним, адже тільки вчитель, школяр та його батьки мають знати про результати навчання, а також підтримувати постійний зворотній зв'язок для інформування про прогрес дитини. Про це розповіла Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич в межах спільного проекту МОН та «Сніданок з 1+1», що передбачає оприлюднення відповідей на гострі та важливі питання у форматі відеороликів, які виходять в ефірі 1+1, розміщені на сайті МОН та на YouTube-каналі «Сніданку з 1+1» .

«Для першачків ми передбачаємо стимулююче оцінювання – жодних абстрактних каральних оцінок. Що є надзвичайно важливо, батьки мають бути повністю поінформовані про навчальний прогрес дитини. Саме для цього передбачено свідоцтво досягнень. Воно заповнюється за 51 показником. Серед них є такі, наприклад, як «вміння брати на себе відповідальність» чи «вміння співпрацювати з іншими». Поряд з тим є звичні для нас «уміння писати диктанти», «вміння рахувати в межах ста». Таким чином батьки будуть поінформовані, які є сильні сторони дитини, а де ще треба більше попрацювати», – зазначила Міністр.

Для того, щоб повноцінно реалізувати цей підхід, МОН підготувало форму свідоцтва досягнень. Воно містить два блоки. Перша частина – особисті досягнення – заповнюється двічі протягом року. У жовтні – проміжне оцінювання та в травні – підсумкове оцінювання. Друга частина – предметні компетенції – заповнюється лише в травні в межах підсумкового оцінювання.

Для оцінювання учнів пропонується чотирирівнева система: «має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату з допомогою вчителя», «ще потребує уваги і допомоги».

Окрім зафіксованих навчальних результатів, що містяться у свідоцтві і за якими здійснюється оцінювання, вчитель може додавати свої характеристики, про які бажає поінформувати батьків. Також свідоцтво передбачає поле для розгорнутого коментаря вчителя, що може бути адресований батькам учня для глибшого розуміння розвитку дитини.

Для вчителів також підготовлено докладні методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу.

У них наголошується, що метою оцінювання учня в першому класі є:

- ○формування впевненості в собі, в своїх можливостях;
- ○відзначення будь-якого успіху;
- ○акцентування уваги на сильних сторонах, а не на помилках;
- ○діагностування досягнення на кожному з етапів навчання;
- ○адаптування освітнього процесу до здатностей дитини;
- ○запобігання виробленню страху помилки;
- ○виявлення проблем і вчасне запобігання їх нашаруванню;
- ○стимулювання бажання вчитися та прагнути максимально можливих результатів.

Новий формат оцінювання також передбачає обов’язкове залучення дитини та вироблення у неї здатності до самоконтролю та самооцінювання.

«Для організації самоконтролю можна використовувати різноманітні листки самооцінювання, оформлені у цікавий для дітей спосіб. Здійснення зворотного зв’язку з учнями в процесі оцінювання кожної виконаної роботи має орієнтувати їх на успіх, підтримувати й надихати на саморозвиток і вдосконалення», – йдеться у документі.

У методичних рекомендаціях наголошується, що діти початкового шкільного віку дуже чутливі до оцінки дорослими, і вчитель має дуже уважно ставитися саме до цієї вікової особливості своїх учнів.

«Молодші школярі мають характерну особливість сприймати оцінку за виконання якогось завдання як оцінювання себе, а тому негативну оцінку вони розуміють як вияв негативного ставлення до себе з боку вчителя», – пояснюється у документі.

Педагогам радять під час організації навчання взагалі і оцінювання в першому класі зокрема створювати для учнів ситуацію успіху.

«Навіть невеличке досягнення надихає дітей. А вчитель, звичайно, завжди може знайти можливість запропонувати таку ситуацію, дати таке завдання, щоб навіть найслабший учень міг вирізнитися з кращого боку; дуже важливо похвалою відмітити навіть ледь помітне просування уперед: «Добре! Твоя буква А зараз набагато краща», – пояснюється у методичних рекомендаціях.

Для того, щоб дати вчителю зрозуміле керівництво до дій, у методичних рекомендаціях виокремлюється 5-ступеневий алгоритм роботи вчителя з оцінювання у першому класі.

Перший крок, що мусить здійснити вчитель – це формулювання об’єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей.

Вчитель спільно з учнями розробляє й обговорює цілі уроку (заняття). Ціль має бути вимірною, щоб через оцінювання з’ясувати, на якому рівні вона досягнута.

Наступне – це ознайомлення учнів із критеріями оцінювання, адже це робить процес прозорим і зрозумілим. Чим конкретніше сформульовані критерії оцінювання, тим зрозумілішою для учнів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

Третім, не менш важливим кроком для створення успішної системи оцінювання в класі є забезпечення активної участі учнів у процесі оцінювання.

«У процесі оцінювання важливо не протиставляти дітей одне одному. Стимулюючим має бути порівняння роботи (відповіді, дії тощо) з тим, як працювала дитина раніше. Доцільно акцентувати увагу лише на позитивній динаміці досягнень дитини. Складнощі в навчанні необхідно обговорювати з учнем індивідуально, аби не створювати ситуацію колективної зневаги до дитини. Водночас доцільно залучати дітей до взаємооцінювання, при цьому формувати уміння коректно висловлювати думку про результат роботи

однокласника, давати поради щодо його покращення. Це активізує навчання, сприяє розвитку критичного мислення, формуванню адекватного ставлення до зауважень, рекомендацій, зміцнює товариськість та відчуття значимості кожного в колективі», – йдеться у методичних рекомендаціях.

Четвертий крок – забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія).

Зазначається, що в процесі навчання першокласників важливе значення має становлення елементів рефлексії, спрямованих на спостереження своїх дій та дій однокласників, осмислення своїх суджень, дій, учинків з огляду на їх відповідність меті діяльності, оскільки початкові навички рефлексії у повному обсязі мають сформуватися наприкінці молодшого шкільного віку.

«Здатність до персональної рефлексії у дітей 6-7 років є достатньо обмеженою, але можливості для її розвитку більші під час роботи в групі. Спонукають до рефлексії запитання: «Що нового дізнався на уроці?», «Що привернуло твою увагу?», «Що нового у спілкуванні?», «Що тебе найбільше схвилювало (що нового в емоціях)?», – зазначається в документі.

Й п’ята частина алгоритму дій вчителя, що має створити ефективну систему оцінювання в класі, – корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.

«Формувальне оцінювання дає можливість вчителю, відстежуючи рух дитини до навчальних цілей, здійснити корегування освітнього процесу на ранніх етапах, а учневі – усвідомити відповідальність за своє навчання. Оцінка діяльності учнів має бути позитивною. У випадку невдач або непосильності певної роботи для конкретного учня доцільно запропонувати йому легше завдання, аби оцінити й підтримати зусилля», – радять в МОН.

Також підкреслюється, що інші компоненти формувального оцінювання такі як: конкретний аналіз допущених учнем помилок і труднощів, що постали перед ним, та конкретні вказівки про те, як покращити досягнутий результат, є дуже важливими, але не підходять для першого класу. Ці компоненти спеціалісти радять почати застосовувати з другого класу й поглиблювати рівень за рівнем протягом початкової школи.

Роз’яснюючи особливості навчання дітей у початковій школі, Міністр наголосила, що в першому класі діти не мають жодних домашніх завдань. При цьому в 2 класі час на виконання домашніх завдань має бути до 45 хв, у 3 класі – до 1 год 10 хв, у 4 класі – до 1 год 30 хв.